

Pobili su ih bez suda i suđenje, jer im se tako htjelo

ZAGRLJAJ

► Piše: Maja Runje

Hercegovački franjevci! Mučenici! Uzdizali su ljude svoga zavičaja, pomagali i pomagali u zidanju kuća. I zlo je svoje posebne razloge vidjelo baš u toj okolnosti. Ali bili su oni graditelji i u drugim zemaljskim zavičajima.

Eto, pogledajmo putove dvojice od njih, fra Tadije Kožula i fra Anđelka Nuića. Fra Tadija je, znamo, bio rodom iz Turčinovića kraj Širokoga Brijega, a fra Anđelko iz Drinovaca. A gdje su Turčinovići i Drinovci, gdje Sveti Rok i Vukovar! Ali fra Tadija i fra Anđelko jasno su osjećali: iste su to davnine, isti predmeti nada, isto zamišljanje budućnosti. Kako bi Turčinovići, Drinovci i Široki Brijeg bez Lipaća, sveteročkog zaseoka na velebit-skim padinama bukve i graba, na zelenim travnjacima obrubljenim malinama!?

Doista, fra Tadija je Lipač dobro poznao, više je puta dolazio u Sveti Rok. Volio je susretati domaće ljude. Pojedine je i bolje upoznao, Stipu Jagara i vrlo dobro.

Stipe je bio rođen 1914. Od ranih je godina s ocem i braćom od svitanja do večeri radio na obiteljskoj zemlji i razvio se u pametna mladića, spremna za odgovornosti. Krajem tridesetih bio je, kao i drugi, krajnje zabrinut.

Ljudi bi se uvečer okupili kod sveteročkoga plovana Mile Štimca. Htjeli su da fra Tadija kaže nešto o franjevaštvu i o redovništvu, nisu poznavali svećenike redovnike. Ali prvotna tema bila je ipak o jadu, i o tome treba li pružiti otpor. Razgovarali su ispod glasa i s napetošću su iščekivali, posebno Stipe, što će fra Tadija reći, što misli.

Zadnji su se put dvojica ljudi, fra Tadija Kožul i Stipe Jagar, sreli u prosincu 1944. u Zagrebu, i to pred samostanom na Kaptolu. Fra Tadija je bio došao važnim poslom. Putovao je uz velike opasnosti, a odsjeo je u samostanu zagrebačkih franjevaca kod kojih je nekoliko godina prije, tijekom studija klasične filologije, i dulje stanovao. Stipe je bio u prolazu. U susretu je izrečeno malo riječi i puno strepnje, velike strepnje. Stipe je govorio o tome kako je zabrinut za brata Jakova, za sestru Ikiću i njezinu sitnu djecu. A Ikiću je fra Tadija jednom čak i vidio. Našao se u lovinačkoj crkvi svetoga Mihovila 1934., baš onoga dana kada se ona udavala. Bili su to tada mali svatovi, djevojka se udavala za udovca s troje djece.

A Vukovar! Onamo je nekoliko puta odlazio fra Anđelko, i to vrlo rado, posebno nakon što se vratio sa studija u Njemačkoj. Volio je ljude, Vukovarce. I divio se

krajoliku – dubokoj ravničarskoj zemlji, nebu pod kojim se sastaju Slavonija i Srijem. Iz gostinjske bi sobe franjevačkoga samostana na brijegu promatrao Dunav, u predvečerje, kad bi mjesec počinjao prosipati iskrice na namreškanoj površini, po ribarskim brodićima uz sprudi, uz bačku obalu.

U Vukovaru je fra Anđelko više puta susreo braću Jelčiće, Josipa i Vinka, pa i njihove roditelje i starijega brata. Bio je jednom i u njihovoj obiteljskoj kući u Novome sokaku. Mladiće je zadnji put vidio pred crkvom svetih Filipa i Jakova u travnju 1944., kada je i on sam zadnji put bio u Vukovaru. Pozorno je tom prilikom slušao što su govorili, bili su hrvatski vojnici, prošli već teške pute.

Fotografije i legenda

Pred nama su fotografije, pet fotografija, da sami pogledamo lica dragih ljudi. I da saznamo kako je njihov život tekao dalje.

Stipe Jagar je u zadnjem redu, na glavi ima ličku kapu. Tijekom rata bio je hrvatski vojnik. U svibnju 1945. odlučio je ostate u Zagrebu, prijavio se novim vlastima, jugoslavenskim komunistima. Bacili su ga u tamnicu na Savskoj cesti i izvrgli mučenjima. Ubili su ga udarcima.

Jakov Jagar, Stipin stariji brat, stoji odmah do Stipe. Tijekom rata i on je bio hrvatski vojnik. On se u svibnju 1945. s drugovima povlačio prema Austriji. S Bleiburškoga polja izručen je jugoslavenskim partizanima.



Mali svatovi Stipine sestre Ikiće, Lipač, Sveti Rok, 1934. svibanj 1945.

Uključili su ga u jednu od zarobljeničkih kolona, a onda su ga ubili, na nepoznatu mjestu, na jednoj od postaja na kojima su ubijali.

Josip Majer je ženik, sjedi uz Ikicu, Stipinu i Jakovljevu sestru. Tijekom rata bio je časnik željezničarske bojne u Gračacu. Jugoslavenske su ga vlasti našle u Zagrebu, zatvorile ga u zarobljenički logor na Kanalu. Početkom lipnja utrpali su ga na jedan od kamiona kojima su svake večeri zarobljenike odvozili u okolice grada, prema stratištima.

Aleks i Ivica Majer sinovi su ženika Josipa Majera. Na fotografiji ih vidimo kako stoje u drugom redu iza oca. Te 1934. još su bili djeca. Tijekom rata postali su domobranskim vojnicima. Jugoslavenske su ih vlasti obojicu uhvatile negdje u Gospiću i ondje su ih i likvidirali. Jedan je u to vrijeme imao 19, a drugi 24 godine.

Martin Šarić bio je prijatelj obitelji Jagar. Na fotografiji ga vidimo u prvom redu lijevo, sjedi. Njega su ubili negdje u blizini Maribora u Sloveniji.

Mate Pešut je Stipin te Jakovljevi i Ikičin tetak. Na fotografiji sjedi krajnje desno. Ubili su ga pripadnici Ozne iz Gračaca, predvođeni zapovjednikom Nikolom Kukićem, 4. rujna 1946. na mjestu zvanu Prezid, na prijevoju južnoga Velebita, na cesti koja spaja Gračac s Obrovcom. Tom su prilikom ubili i dvanaesticu drugih Svetoročana i Lovinčana te desetero ljudi iz Modriča, sela s dalmatinske strane. Htjeli su zaplašiti ljude da ne pomažu križarima u Velebitu.

Josip je rođen 1927. i 1945. godine imao je 18 godina. Vinko je rođen 1923. i imao je 24 godine. Zajedno su se u svibnju povlačili prema Austriji, a s njima je bio i njihov stariji brat Ladislav. Ladislav je preživio, vratio se roditeljima u Vukovar da im kaže kako je Josipa i Vinka zadnji put vidio kod Maribora u Sloveniji.



Josip i Vinko Jelčić, Vukovar, 1944.

Josip i Vinko dvojica su od preko 700 ljudi s područja Vukovara koje su jugoslavenski komunisti ubili u poslijeratnim čistkama.



fra Tadija Kožul i fra Anđelko Nuić, Široki Brijeg, oko 1941.

Fra Tadiju Kožula jugoslavenski su partizani ubili 7. veljače 1945., zajedno s jedanaesticom subraće u širokobriješkom samostanu. Fra Anđelko Nuić pridružio se u svibnju 1945. izbjeglicama, povlačio se prema Austriji. Bio je izručen i jugoslavenski su ga partizani ubili negdje u Sloveniji.

Svi skupa

Nikada na ovom svijetu ne ćemo u potpunosti razumjeti otkuda zlo, pa ni čemu tolika patnja. Ali htjeti dobro i ublažavati patnju – to je u čovjekovoj moći. Franjevci fra Tadija i fra Anđelko, i svaki od njihove subraće, već su u mladosti donijeli odluke. Prodali su sve što su imali, uzeli svjetiljke u ruke i pošli svijetliti svomu narodu.

U danima najgušćega mraka htjeli su biti posve bližu. Vidjeli su ljude kako posrću u tami, najhrabrije kako koračaju krvavim stazama. Šezdesetšestorica redovnika odmah su prišli, dijeliti sudbinu.

Danas znamo da su ljudi svih zavičaja na putu postajali pravom braćom – svi redovnici i svi drugi. Stvorili su savez i zagrljeni dalje koračali najtežom dionicom. Na čelu su išli baš franjevci sa Širokoga Brijega. *Najglasnije se čula njihova pjesma-tješiteljica: Bosih nogu šum u pogrebnom bodu/ čvrsto srce nacije pripravlja slobodu.../ Bosih nogu šum u pogrebnom bodu/ čvrsto srce nacije pripravlja slobodu...**

Što bi Hrvatska bez Širokog Brijega?! Što bi Hrvatska bez širokobrijeških franjevac?! ✍

* Kontrafaktura na stihove Jure Prpića iz pjesme *Hrvatska 1945. (Bosih nogu šum/ u pogrebnom bodu/ Uz plač cijele nacije/ ubiše slobodu.)* – Vinko Grubišić i Krešimir Šego, *Pod nebom Bleiburga, Brotnjo, Međugorje*, 1998.

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«, XIII., 2 (25),
Široki Brijeg, 2020., srpanj – prosinac, 2020.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Kard. Stepičca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...:

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar;
Korisnik: Hercegovačka franjevačka
provincija;

Svrha: prilog Vicepostulaturi
žiro-račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić



Dragi čitatelji!

Sa zahvalnošću Bogu dospjeli smo do 25. broja ovoga našega glasila. I puno i malo. Nastaviti nam je nesmanjenim žalom tražiti istinu o ubijenim hercegovačkim franjevcima, ali i istinu o pobijenom vjernom puku Božjem. Bili su zajedno u miru, bili su zajedno u tim nesretnim vremenima, pa kako da ih sada dijelimo!?

Gledajući s ove točke, ponovimo da nije važno koliko će ovaj postupak mučeništva zapravo trajati. Važno je otkriti istinu o svim tim događajima. Ona čak može biti i protiv pobijenih hercegovačkih franjevaca. U stvari, bit ćemo zahvalni ako netko uspije činjenično dokazati da netko od njih nije dostojan mučeničke palme, odnosno časti oltara. Do sada to nismo otkrili. Otkrili smo samo da su nevini, da su ubijani iz mržnje prema vjeri i da su kršćanski primili te posljednje trenutke svoga ovozemaljskoga života. Pred Bogom i ljudima zadaća nam je istražiti i ne zanijekati sve ono što im ide u prilog i sve ono što im ne ide u prilog. Dosađajne jugokomunističko pisanje o njima samo je teška kleveta bez ikakva dokaza.

Nešto slično očekuje se i na društvenome polju. Iz ideoloških razloga jugokomunisti su nemilosrdno »čistili«, kako to oni vole reći, područje na koje bi došli. Na koga je god pala sjenka da bi im mogao smetati, ostajao bi bez glave. Dokaza o tome svakim je danom sve više i više. To ne mogu zaustaviti ni neki naši odnarođeni političari i povjesničari. Ovi potonji nedavno su potpisali neku deklaraciju

o reviziji povijesti, kao što su neki drugi prije koju godinu potpisali deklaraciju o navodno zajedničkome jeziku Hrvata, Srba, Bošnjaka i Crnogoraca. Namjerno su zaboravili da je revizija povijesti u temelju historiografije. A ima među tim potpisnicima onih koji se kite naslovom »profesor povijesti«. Nije žalosno, nego prežalosno.

One države u kojima je zaživjela demokracija nakon komunističke vladavine, davno su takvima stale u kraj. Lustrirale su ih. Išlo je to obično trima smjerovima: sudskim, administrativnim i obrazovnim. Kod nas se tek počelo s ovim posljednjim, a i njega spomenuti i slični žele onemogućiti. Administrativni vid ili sklanjanje s važnih mjesta onih koji su se kompromitirali u prošleme sustavu, kao i sudski pri kojem bi određene trebalo suditi za počinjena zlodjela, kod nas će biti teško provesti. Kao društvo ponovno smo zapali u kaljužu njihove istine. Zbog toga nazadujemo i klizimo prema dnu razvijenih zemalja, iseljavamo se, manje se radamo... Međutim, ne treba se pređavati. Tražimo istinu, gradimo svoju domovinu unatoč svemu.

U ovome duhu nastavljamo dalje. Vjerujemo da će Bog biti uz nas. A vama zahvaljujemo na svoj potpori u vidu molitve, svjedočenja, dokumenata, novčanih priloga... Neka tako i ostane. Vodili nas sve zajedno uvijek samo Božji

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Nagradni natječaj	38
Stratišta	21	Podsjetnik	42
Pobijeni	27	Povijesne okolnosti	47
Glas o mučeništvu	29	Suočavanje s prošlošću	49
Odjek u puku	34	Razgovor	50